

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

APRIL 3 • 2000

Johan den gode av Frankrike

Pappersetta, krischa och kotia

Nytt kungaporträtt på belöningsmedaljerna

SNF:s årsberättelse

Pris 20 kr

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 19 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.
Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB

Normalmalmstorg 1, 1 tr.,
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden

Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynt- och frimärkshandel

Box 307, 791 27 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt

Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel

Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

Malmö Mynthandel

Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona

Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer

Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder

Prästkragevägen 4 B, 245 63 HJÄRUP
Tel. 040-46 11 40

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrtälje Mynt AB

Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia HB

Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel. 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel

Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel

Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel

Arsenalsgatan 8 C
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel

Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

JAZZMUSIKER PÅ MEDALJ

En ovanlig utställningskatalog
från Kungl. Myntkabinettet!

Ta del av 48 sidor jazz, jazzmedaljer och
jazzmusiker!

119 bilder i färg och svartvitt.

29 beskrivna medaljer
och mer än 40 musiker.

Jazzkåserier, bl.a. Jazz och stålar.

Pris 100 kr

Kungl. Myntkabinettets butik
Slottsbacken 6
Tel. 08-5195 5304

SVENSK

NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.
Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
– Norden, Europa, USA.
Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-660 25 46 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérsgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71
E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 08-660 25 46
0704-13 87 55 (kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 160 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Program

Svenska Numismatiska Föreningen: *Banérsgatan 17 nb. Buss nr 4, 44; T-bana Karlaplan.*
Kungl. Myntkabinettets hörsal: *Slottsbacken 6. Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.*

13 april 18.30. SNF. Banérsgatan 17. Frédéric Elfver: *Sten Sture d.y.s stormynt – några preliminära resultat.* Föreningen bjuder på lätt förtäring.

5 maj 18.00. SNF:s årsmöte i KMK:s hörsal.
18.30. Per Österlund, Borås, kåserar över ämnet *Mina numismatiska minnen.*
Efter kåseriet erbjuder Myntkrogen en trevlig meny med fisksymfoni, entrecôte med tvåsmaks aromsmör och klyftpotatis, kaffe med chokladårta, lättvispad gräde och hallonsås, lättöl alt. mineralvatten – allt detta för 195 kr.
Annan dryck tillkommer (t.ex. ett glas vin 35 kr).
All betalning sker vid bordet.
Anmälan till middagen är obligatorisk och skall göras senast onsdag 3 maj till kansliet tel. 08-667 55 98 eller till T. Sundquist 08-5195 5335, 0708-82 46 50.

Svenska Numismatiska Föreningen

Kansli: Besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.
Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.
Hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Utställningar: Tisdag – söndag kl. 10.00-16.00.
Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00-16.00.
Hemsida: www.myntkabinettet.se

Innehåll SNT 3 • 2000

Sid

Johan den gode av Frankrike – en myntherre med oförtjänt gott rykte	52
Medaljbelöningar i guld år 1694	56
Pappersetta, krischa och kotia	58
Spårvägspolletter 1906	60
Papperspolletter från "Norrtelje Sprithandelsbolag Adolf Syrén m.fl."	61
Nytt kungaporträtt på belöningsmedaljerna	62
En präglad hyllning från Stockholms Nya Spårvägs Aktie-Bolag	62
SNF:s årsberättelse 1999	64
Den svenska plaketten till världsutställningen i Paris 1900	66
Mynt till "Järnpojken"	67
Mynt- och medaljsamlingen i Roggebiblioteket i Strängnäs flyttad till Kungl. Myntkabinettet	67
Nya mynt	67
Nytt om böcker – recensioner	68
Auktioner & Mässor	70

Omslag

Enkronesedel 1917. Sommaren 1914 bröt det första världskriget ut. I Sverige rådde skiljemyntsbrist och den 4 september utgavs de första enkronesedlarna "till följd av inträffade utomordentliga omständigheter". I folkmun gick sedlarna under benämningar som "hagalundstia" och "kotia". Se artikel på sid. 58. Foto KMK.

Johan den gode av Frankrike – en myntherre med oförtjänt gott rykte

Av Rolf Alstertun

Av de drygt 1250 medeltida mynt som arkeologerna i olika omgångar påträffat i Alvastra klosterruin i Östergötland är ett enda mynt franskt. Det är ett silvermynt slaget för den franske kungen Johan II den gode (Jean le bon), som regerade 1350-64. Mera om detta mynt längre fram. Jag har ofta träffat på myntpräglade furstar med diverse tillnamn och benämningar, som jag ibland undrat en hel del över. Särskilt epitetet "den gode" gör mig alltid en smula misstänksam. Låt oss därför titta litet närmare på just Johan den gode. Var han en god regent för sitt franska folk?

När Johan II i augusti 1350 efterträdde sin fader Filip VI av Valois på den franska tronen var läget i landet mycket bekymmersamt. Sedan 1337 hade det förödande s.k. hundraårskriget med England pågått. Upprinnelsen var en arvstrid om den franska kronan mellan Filip VI och Edvard III av England, som själv ansåg sig vara den rättmätige arvingen. Edwards anspråk på den franska tronen kommer tydligt till uttryck på bl.a. de guldfloriner som han år 1344 lät prägla. I omskriften kallar han sig *konung av England och Frankrike* och herre över Irland (fig. 1). Även utscendemässigt har hans florin en påtaglig fransk *touche* med Filip VI:s pavillon d'or (fig. 2) som främsta förbild.

Kriget fördes på fransk mark och därmed i hög grad på den franska allmogens bekostnad. Ekonomin kördes i botten, och Johan den gode förvärrade dessutom situationen genom ett notoriskt slöseri och genom en rad okloka åtgärder, bl.a. impopulära myntförsämringar. Det franska folket led. I skarp kontrast stod hovets och den riddersliga överklassens överdådiga vanor. En krönikör ondgör sig t.ex. över adelns svaghet för det nya modet, som föreskrev ett överflöd av pärlor och juveler i klädedräkten. Inom loppet av mindre än fem månader lät Johan den gode själv sy sig åtta fullständiga hovdräkter, var och en bestående av fyra till sex klädesplagg. För det av adeln djupt föraktade småfolkets lidande visade man däremot föga förståelse, vilket på många håll resulterade i spänningar och social oro. Senare under Johans

Fig. 1 BM. Florin el. Double Leopard (1344), 7,0 g.

Åtsida: EDWARD GRA REX ANGLIE FRANCIE DNS HIB (Edvard av Guds nåde konung av England och Frankrike och herre över Irland).

Frånsida: IHC AVTEM TRANSIENS PER MEDIVM ILLORVM IBAT ("Men han gick sin väg mitt igenom hopen och vandrade vidare." – Luk. 4:30).

Foto: British Museum.

regeringstid skulle missförhållandena och folkets usla villkor leda till allvarliga oroligheter och omstörtningssök såväl i städerna som på landsbygden. Ren hungersnöd rådde på många håll och pesten härjade. Till detta kom så de hopar av herrelösa och odisciplinerade legosoldater som mellan de olika fältslagen plundrande och mördande drog omkring i landet. De var – för att använda ett aktuellt begrepp – bara projektanställda för ett fältslag i taget och fick dessemellan försörja sig bäst de kunde. Även inhemska rövband bidrog till att göra livet näst intill outhärdligt för den värnlösa civilbefolkningen. En fransk krönikör beskriver förhållandena i början av år 1358 så här:

Under detta år fick vingårdarna ligga för fåfot. På åkrarna varken sädde eller skördade man. Varken nötboskap eller får kunde släppas ut på bete. Kyrkor och boningshus vi-

sade överallt spår av eldens förhärjande verkningar. Mångenstädes hade de förvandlats till dystra, alltjämt rykande ruiner. Ögat kunde inte som annars glädja sig åt synen av gröna ängar och guldgula åkrar utan möttes i stället överallt av busksnår och tistlar. Klockorna ringde ej mer ut sitt glada budskap för att kalla de trogna gudstjänst utan klämtade endast för att varna bönderna och mana dem att fly för den annalkande fienden.

Kung Johan och ett stort antal franska adelsmän befann sig vid det här laget i engelsk fångenskap efter slaget vid Poitiers i september 1356. Mera om detta slag längre fram. Det enda sättet för de tillfångatagna adelsherrarna att komma loss var att köpa sig fria för mycket rundligt tilltagna lösensummor, som till syvende och sist deras underlydande bönder måste betala. När sedan de egna franska trupperna hänsynslöst och i strid med gällande lag började tvångsrekvirera matvaror och foder utan någon som helst ersättning var måttet rågat.

I maj 1358 bröt ett bondeuppror ut i trakten av Beauvais norr om Paris. Det är ingående skildrat av samtidens store franske krönikör Jean Froissart och går under benämningen "Jacqueriet". Troligen kommer namnet av det öknamn, Jacques Bonhomme, som adelsmännen nedsättande brukade kalla bönderna. Upproret var spontant och helt oplanerat och började med ett handgemäng mellan några bönder i en by och en fransk riddartrupp. Det spred sig blixtnabbt och inom några få dagar var stora delar av norra Frankrike berörda. Resultatet blev en formlig explosion av hat och våld riktat mot adelsklassen. Adeln var i mångas ögon en samhällsklass som å det grövsta svikit sina plikter mot landet och folket men behållit fast vid sina pretentioner och privilegier. Vi låter Froissart berätta:

I början var de (bönderna) inte fler än etthundra stycken. De sade att alla adelsmännen i kungariket Frankrike, både riddare och väpnare, skämde ut landet, och att det skulle vara en välgärning att slå ihjäl dem allesammans, och var och en av dem sade att detta var sant, och alla sade med en röst: Skam över den som

inte kan förmå sig till att slå ihjäl alla herrar i riket.

Froissart, som är uttalat partisk och klart emot de revolterande bönderna, beskriver detaljerat de grymheter som begicks mot såväl män som kvinnor och barn. Av hänsyn till läsaren går jag inte närmare in på dessa detaljer utan nöjer mig med att låta Froissart sammanfatta:

... och de gjorde sig skyldiga till så nesliga gärningar att ingen mänsklig varelse ens borde komma på tanken.

I en månad härjade bondeskarorna innan adeln hann samlas till organiserat motstånd. Inför hotet mot deras samhällsklass strömmade adelsmän till från alla håll och slöt sig, utan hänsyn till nationalitet, samman som en man. Nu blev rollerna ombytta. Vi låter Froissart berätta igen:

... och så slöt sig alla dessa herremän samman, främlingar såväl som fransmän, och slog ihjäl dessa människor (bönderna) varhelst de träffade på dem och hängde upp dem i träden en masse. På en enda dag dödade kungen av Navarra mer än tretusen stycken i närheten av Clermont. Det var dags att ta itu med dem, för hade de alla varit samlade skulle de ha varit mer än ethundra tusen.

De blodiga bondeupproren, för de var flera, slogs ned med ännu blodigare metoder. Någon förbättring i böndernas usla villkor medförde de inte, snarare tvärtom.

Vi kan ha den franska allmogens belägenhet som en bakgrund när vi nu går tillbaka några år i tiden och återvänder till Johan den gode. Sedan pestepidemin klingat av och efter ett ofta brutet vapenstillstånd blossade kriget mellan Frankrike och England åter upp i full skala hösten 1355. Frankrike blev nu attackerat av engelska styrkor från två håll. Norrifrån bröt Edvard III själv in via Calais, som engelsmännen erövrat några år tidigare och som de skulle komma att behålla i över tvåhundra år. Via Bordeaux i söder anföll hans äldste son Edvard, prinsen av Wales eller "Svarte prinsen", så kallad på grund av sin svarta rustning. Utan att möta nämnvärt motstånd kunde denne skövla och bränna stora områden, och vissa trakter blev praktiskt taget ödelagda. Ett samtida vittne berättar: *Alltsedan detta krig mot konungen av Frankrike började, har ingenstans så fruktansvärda härjningar ägt rum som under detta fälttåg.* Bittert räknar Froissart upp och namnger en hel rad svikare bland herremännen i södra Frankrike som lät detta ske

Fig. 2 KMK. Pavillon d'or (1339). 5,1 g.

Åtsida: PHILIPVS:DEI:GRA:

FRANCHORVM:REX (Filip av Guds nåde fransmännens konung).

Frånsida: + XP' C: VINCIT: XP' C: REGNAT: XP' C: IMPERAT (Kristus segrar. Kristus styr. Kristus härskar).

Foto: JEO.

trots att det i landet fanns vida större trupper än prinsen hade.

I norr försökte Johan den gode få till stånd ett avgörande slag mot den engelska invasionsstyrkan, men kung Edvard drog sig tillbaka innanför Calais' murar. Froissart får ordet igen:

... och den franske kungen följde efter honom tills han kom till St-Omer, och sedan sände han sin ceremonimästare Dauthayne och diverse andra till kungen av England och utmanade honom till strid man mot man eller styrka mot styrka, vilken dag han än fann lämpligast. Men kungen av England vägrade strida och återvände till England igen, och den franske kungen till Paris.

I november sammankallade Johan generalstånderna, dvs representanterna för kyrkan, adeln och städernas borgerskap, till Paris för att åska nya skatter till kriget. De franska bönderna var utan representation. Under förhandlingarna spelade borgerskapet genom sin talesman, borgmästaren i Paris, en framträdande roll. Kungen fick gehör för sina skattekrav, dock till priset av att han i praktiken tvingades överlåta finansförvaltningen till ständerna, som var missnöjda med hans slöseri och ekonomiska lättsinne. De ditills beviljade skatterna ersattes nu av en allmän och proportionell inkomstskatt,

som i princip ingen var befriad ifrån. Undantag gjordes dock för bl.a. tiggare, medellösa barn under femton år och gifta kvinnor. För dem betalade mannen "som om hustruns tillgångar var hans egna". Skatten förorsakade en hel del oroligheter i många provinser, särskilt i Normandie. Vidare omdisponerades saltskatten och örönmärktes för kriget.

Tack vare de beviljade skattemedlen kunde Johan den gode 1356 samla den största och ståtligaste här som Frankrike ditills skadat. Svarte prinsen å sin sida lämnade Bordeaux i juli med en styrka på omkring 8.000 man för att söka sig norrut och förenas med den engelska huvudstyrkan, som befann sig i Normandie. Under vägen norrut tillämpades den brända jordens taktik. Froissart berättar:

De brände och ödelade landet så mycket de kunde, för när de kom till en stad och fann den välförsedd med allehanda förnödenheter stannade de där i två eller tre dagar för att vila och fylla på sina förråd. När de gav sig iväg förstörde de allt som var kvar; slog sönder vinfaten och eldade upp vete, korn och havre och allt annat för att fienden inte skulle ha någon nytta av det.

I sitt högkvarter i Chartre fick Johan täta rapporter om engelsmännens trupprörelser. Han besatte alla strategiska platser utefter floden Loire och spärrade på så sätt effektivt av vägen norrut för Svarte prinsen. I det läget bestämde sig denne för att vända om och försöka ta sig tillbaka till Bordeaux igen så fort som möjligt för att inte bli upphunnen av den följande franska hären. Froissart berättar, att engelsmännen ångrade att de under uppmarschen så grundligt ödelagt landet, för de hade nu svårt med provianteringen. Vid Maupeutius två mil norr om Poitiers blev de upphunna av en till antalet vida överlägsen fransk armé. Källorna talar om uppemot 60.000 man och mer än 3.000 riddare. Prinsens trupper uppgick till omkring 7.500 man, varav cirka 4.000 bågskyttar. Läget för engelsmännen var ytterst prekär. De var omringade och hade tagit sin tillflykt till en kulle med häckar, vinstockar och buskage som enda skydd. Där inväntade de gryningen söndagen den 18 september 1356. Det hade varit en enkel sak för fransmännen att svälta ut fienden, men det tålmodet hade inte Johan. Han ville slå till omedelbart och gick därmed mot sitt livs nederlag. Så snart morgonmässan var överstökad gav han

order om gruppering till strid. I det ögonblicket dök oväntat ett sändebud från påven i Avignon upp och försökte mäkla fred. Den initierade Froissart låter oss vara med:

När de så var redo att starta anfallet kom kardinalen av Périgord i stor hast till konungen. Han kom samma morgon från Poitiers. Han knäböjde inför konungen och sträckte upp händerna och bönföll honom att för Guds skull vänta litet och inte sätta igång anfallet förrän han fått tala med honom. Sedan sade han: Ers Majestät, Ni har här hela blomman av Ert rike mot en handfull engelsmän. Och Ers Majestät, om Ni kunde få dem att överlämna sig till Er utan strid så vore det både mer lönande och ärofullt än att äventyra ett så ädelt ridderskap som det Ni har här. Ers Majestät, jag bönfäller Er ödmjukt i Guds namn, att jag får rida till prinsen och visa honom i vilken fara Ni har försatt honom. Konungen sade: Det passar mig bra, men kom snart tillbaka.

Nu blev det ingen uppgörelse. Prinsen av Wales var beredd att ge upp, om villkoren blev sådana, att han kunde göra det med äran i behåll och utan att tappa ansiktet. Han förklarade, att "han ville ingå på alla villkor, som var i överenskommelse med hans och Englands ära". Han lovade att återlämna alla erövringar från sina två senaste fälttåg och att inte strida mot Frankrike på sju år, om han fick fritt avtåga. Johan den gode vägrade emellertid att göra några som helst eftergifter och krävde villkorlös kapitulation, och därmed återstod endast strid. Kardinalen gjorde ett sista försök på måndagsmorgonen men blev av en irriterad fransk kung uppmanad att hålla sig ur vägen: *Tjata inte mer om överenskommelser och fred; och om ni är rädd om livet så ger er iväg!*

Helt oväntat och mot alla odds slutade striden med fullständig engelsk seger. Särskilt de engelska bågskyttarna spred död, förvirring och skräck bland fransmännen, samtidigt som dessa gjorde en rad taktiska misstag. Till sist befann sig den franska hären i vild flykt. Kvar på slagfältet låg mellan fem- och sextusen stupade. Ett par tusen franska adelsmän togs till fånga, för vilka lösesummor i varierande storlek sedan utkrävdes. Med engelsmännen hack i häl flydde många mot Poitiers, men där stängde invånarna stadsportarna och vägrade släppa in någon. Froissart konstaterar beskt: *Fransmännen gav sig fångna så fort de stötte på en*

Fig. 3 Privat ägo.

(Skepps)nobel (1361-69), 7,8 g.

Åtsida: + EDVARD: DEI: GRA: REX:

ANGL: DNS: HIB: ET: AQT (Edvard av Guds nåde konung av England och herre över Irland och Akvitanien).

Frånsida: + IHC: AVTEM: TRANS: IENS:

PER: MEDIV(M): ILLORVM: IBAT.

Foto: JEO.

engelsman; det fanns många engelska bågskyttar som hade fyra, fem eller sex krigsfångar. Den totala katastrofen var ett faktum när Johan den gode själv tillsammans med sin yngste son blev tillfångatagen. Som konung och samlade symbol för riket borde han ha lytt uppmaningarna att sätta sig i säkerhet när nederlaget var ett faktum. Det hade besparat det franska folket mycket lidande. Med det riddarideal han bekände sig till och med de värderingar han hade var dock något sådant otänkbart. I stället stannade han kvar på slagfältet och slog vilt omkring sig med stridsyxan, tills han fann för gott att ge sig.

På kvällen samma dag höll Svarte prinsen ett stort gästbad för Johan den gode och de förnämsta av de tillfångatagna franska riddarna. Vi smiter in tillsammans med Froissart:

... och hela tiden passade prinsen själv upp kungen så ödmjukt han kunde, och ville inte sätta sig vid bordet, hur mycket kungen än bad honom om det. Han sade att han var en alltför obetydlig person för att sitta till bords med en så stor och ädel riddare som kungen. ... Därvid började fransmännen sinsemellan mumla till

varandra, att prinsen hade talat ädelt och att han, om Gud lät honom leva, av allt att döma skulle visa sig vara en ädel man med fortsatt god lycka.

Dagen därpå bröt man upp för att rida mot Bordeaux, där segern sedan firades med stor pompa och ståt. Det uppstod en tvist mellan några adelsmän om vem som egentligen hade tillfångatagit den franske kungen. Dennes eget vittnesmål fällde avgörandet, och Svarte prinsen lät till riddaren i fråga utbetala 2.000 nobler i belöning. I sanning ingen dålig dagsförtjänst! Överfört till samtida svenska förhållanden skulle summan motsvara omkring 300 årslöner för en byggnadsarbetare. Man stannade i Bordeaux till fastan, och Froissart ondgör sig över hur krigarna rumlade om och slösade bort sitt förvärvade guld och silver på "däraktiga saker".

På vintern avseglade Svarte prinsen till England med sin dyrbara last. I London mottogs han och hans kunglige fånge med stora hedersbetygelser. Johan red med sitt följe av franska riddare i furstlig skrud genom London på en vit springare, och prinsen vid sidan av honom på en liten oansenlig svart klippare. Edvard III själv mottog honom som om han varit en monark på statsbesök. Han installerades i Savoypalatset mellan Westminster och London och hade sin fulla frihet att gå och komma som han ville. Han kunde jaga och roa sig efter behag, och ofta hölls stora fester i palatset med det engelska kungaparet som hedersgäster.

Johan den gode blev kvar i England i fyra år. Förhandlingarna om lösesumma och övriga villkor för hans frigivande var segslitna och drog ut på tiden. Först år 1360 kom en uppgörelse till stånd. Då hade Edvard III året innan åter anfällt Frankrike med en stor styrka men funnit landet så till den grad utplundrat, att det var svårt att försörja hären, trots att man hade osedvanligt mycket proviant med hemifrån. Froissart rapporterar:

Kungen av England kände till den svåra hungersnöden i landet. När han lämnade sitt eget rike förde han och alla hans lordar därför med sig nödig proviant, utom havre och hö, varför de sparade sina hästar så mycket de kunde. Årstiden var mycket regnigt och våt, vilket ställde till mycket besvär för dem och deras hästar, för det regnade utan uppehåll både dag och natt mest hela tiden.

Den engelska hären, som uppgick till omkring 12.000 man, beräkns ha

Fig. 4 Privat ägo.
Franc à cheval (1360). 3,9 g.
Åtsida: IOHANNES:DEI:GRACIA:
FRANCORV(M):REX (Johan av Guds
nåde fransmännens konung).
Frånsida: + XPC.VINCIT. etc.
Foto: JEO.

Fig. 5 KMK. Mouton d'or (1355). 4,7 g.
Åtsida: + AGN.DEI.QVI.TOLL'.P(E)
CCA(TA).MVNDI.MISERERE.NOB'
(Guds lamm som utplånar världens syn-
der förbarna Dig över oss).
Frånsida: + XPC.VINCIT. etc.
Foto: JEO.

Fig. 6 KMK. Double tournois
(1351-61). Ca 1,4 g.
Åtsida: + IOHANN.FRA.CO.REX
(Johan, fransmännens konung).
Frånsida: + MONETA / DVPLEX
(Dubbelmynt).
Foto: JEO.

haft med sig 6.000 kärror och vagnar från England med proviant och utrustning. Froissart noterar, att man medförde för krigare så ovanliga saker som handkvarnar, bakugnar och andra nödvändiga köksutensilier.

Fälttåget blev nu ingen framgång. Efter två långa och misslyckade belägringar av först Reims och sedan av Paris övergick Edvard III till diplomati i stället. Där hade han större framgång. I freden i Brétigny nära Chartre den 8 maj 1360 tillerkändes han med full äganderätt hela sydvästra Frankrike och i norr vissa områden runt Calais. Dessutom skulle en mycket hög lösesumma erläggas för Johan den gode. I gengäld avsåg sig Edvard III anspråken på den franska tronen samt sin ätts forna besittningar i bl.a. Normandie. Lösesumman, 3 miljoner franc (se nedan) motsvarande 10,5 ton rent guld, skulle betalas i delposter på vissa terminer. Som säkerhet och gisslan sändes tre av Johan den godes yngre söner till London tillsammans med hertigarna av Orléans, Anjou, Berry och Bourbon och flera betydande män ur adeln. Vidare fick de främsta städerna i landet bidra till gisslan med två eller tre betrodda borgare var. Det gick inte direkt någon nöd på dem i exil. Froissart lugnar oss på den punkten:

Med hot om stränga straff beordrade kungen av England alla sina ämbetsmän att behandla de fångna herrarna och deras sällskap artig

och väl och att skydda dem från allt ont, något som uppfylldes till punkt och pricka. Så dessa herrar och övrig gisslan rörde sig fritt i staden utan fara och roade sig efter behag. De stora herrarna ägnade sig åt både vanlig jakt och jakt med hök, och besökte damerna och fröknarna utan kontroll. De fann kungen av England mycket hövisk och älskvärd.

I oktober 1360 lämnade Johan den gode England, och den 13 december återkom han till Paris via Calais. Där hade han av Edvard III hedrats med ett ståtligt avskedsгästabud, under vilket de engelska prinsarna jämte några av de förmästa ur den engelska aristokratin betjänade honom med blottade huvuden. Det berättas, att de två regenternas avsked blev mycket hjärtligt, och att de därvid kallade varandra "bröder".

Numismatiskt satte freden i Brétigny sina tydliga spår. På Edvard III:s mynt ersattes "konung av Frankrike" med "herre över Akvitanien". Inskriften på hans nobel blev nu: *Edvard av Guds nåde konung av England och herre över Irland och Akvitanien* (fig. 3). När freden sedan bröts igen 1369 återinsattes den franska kungatiteln på de engelska mynten. Den engelske monarken behöll f.ö. titeln "konung av Frankrike" ända till år 1812, och de franska liljorna återfinns i riksvapnet på de engelska mynten lika länge. I Frankrike präglade man 1360 ett nytt guldmynt, en franc à cheval, för att betala lösen-

summan för kungen. Valet av myntbild var givet, en riddare förstås. På myntet ser man Johan den gode med kungakrona och nedfällt visir spränga fram på sin stridshäst med svärdet i högsta hugg. Både kungens rustning och hästens schabrak pryds av de franska liljorna (fig.4). Myntnamnet franc (= fri) syftar på kungens frigivning ur den engelska fångenskapen. Det är första gången i mynthistorien som det ordet används för att beteckna en myntsort. Också fem år tidigare, året före katastrofen vid Poitiers, hade Johan den gode låtit prägla ett mycket vackert guldmynt. Froissart kallar dem lammfloriner, "för på myntet är ett lamm ingraverat". Numera går guldmyntet med Guds lamm och korsfanan under benämningen *mouton d'or* (fig.5). Vid de inledningsvis omtalade utgrävningarna av Alvastra klosteruin påträffades ett mynt för vardera Edvard III och Johan den gode. Det franska myntet är ett låghaltigt silvermynt, en double tournois präglad 1351-52 (fig.6, annat ex), medan det engelska är en skeppsnobel slagen i Calais 1363-69, alltså typen utan fransk kungatitel. Troligen ledade ägaren febrilt efter sitt borttapade guldmynt. Värdet av en nobel motsvarade vid den här tiden 1,5-2 månadslöner för en svensk byggnadsarbetare.

Om Johan den godes återkomst till Frankrike innebar någon förbättring för den franska allmogen är ovist.

Fortfarande plågades man av både inhemska rövarband och diverse utländska rovriddare och deras följn från bl.a. Brabant, Flandern och Gasconne. De hade blivit utblottade på grund av krigen och tänkte nu gottgöra sig genom rov och plundring i Frankrike. Freden innebar också att en mängd legosoldater friställdes. Många av dem varken ville eller vågade återvända hem på grund av diverse illgärningar de var anklagade för där. Återstod alltså att sluta sig samman och välja en ledare, alltid den värste av de värsta enligt Froissart. Han skriver:

De gjorde mer ont och värre illdåd i kungariket Frankrike än vad som någonsin gjordes under kriget av engelsmännen. ... för de ödelade landet och rövade allt de kunde få tag på utan att spara något, och våldtog kvinnorna, gammal som ung, utan förbarmande, och slog utan nåd ihjäl män, kvinnor och barn, som inte gjort dem något förnär; och sådana som gjorde sig skyldiga till de skamligaste illdåden ansågs som de modigaste.

Skarorna växte och på våren 1361 beräknas de kringvandrande soldaterna ha varit så många som 16.000. Vid det laget hade de också hunnit organisera sig ordentligt och var farliga för vem som helst. Veckan efter påsk besegrade en sådan styrka hertigen av Bourbon i ett regelrätt fältslag i närheten av Lyon. Det var på order av Johan den gode och i franska konungens namn som hertigen hade kallat samman den styrka som nu fick bita i gräset. Froissart berättar, att det därefter inte fanns en fransk fästning så stark att den inte darrade av fruktan. En del av soldathoparna tågade t.o.m. mot påvestaden Avignon för att, som de sade, "träffa påven och kardinalerna och få litet med av deras pengar". Att man vid den påvliga kurian rörde sig med ofantliga sum-

Fig. 7 Franskt frimärke (1964) med Johan den godes porträtt utgivet till 600-årsminnet av konungens död. Foto: JEO.

mor var allmänt känt. Det mesta där rörde sig om pengar. För varje tjänst, stor som liten, måste betalning erläggas, och de hårda indrivningsmetoderna gjorde kurian djupt hatad. Den som inte betalade dånstlystes. Samtidigt stack slöseriet och den enorma lyxen i påvepalatset folk i ögonen.

Eftersom ingen rådde på de lösdrivande soldatskarorna med vapenmakt, gällde det att bli av med dem på annat sätt. Markisen av Montferat, som låg i fejd med herrarna av Milano, fick i det syftet 60.000 floriner av påven för att locka med så många som möjligt på sitt fälttåg till Italien. Johan den gode å sin sida hade framskridna planer på ett korståg till det heliga landet för att på så sätt dränera Frankrike på de rov-hungriga horderna av arbetslösa legosoldater.

Något korståg blev det dock aldrig. I stället återvände Johan den gode självmant till England igen. Re-

geringsbestyren överlämnade han till sin äldste son och efterträdare hertigen av Normandie, den blivande Karl V den vise. Denne hade f.ö. haft den otacksamma uppgiften som ställföreträdande regent i det kaotiska Frankrike även under faderns förra vistelse i England. Anledningarna till beslutet att fara var troligen flera. Kanske var det hans hedersbegrepp och ridderliga ideal som tvingade honom. En av sönerna, hertig Ludvig av Anjou som ingick i gisslan efter freden i Brétigny, svek nämligen sitt löfte och rydde hem till Frankrike. "Om hedern är bannlyst från jorden, bör den dock få en plats i konungarnas hjärtan", är ett yttrande som Johan den gode lär ha fällt. Kanske var anledningen den, att det i Frankrike fanns en stark opposition mot att uppfylla fredsvillkoren och betala den väldiga lösesumman för honom såsom det var avtalat. Kanske blev regeringsbekymren i det utarmade och sargade Frankrike helt enkelt alltför betungande i en tid, då den nationella kungamaktens auktoritet i stort sett brutit samman och gamla ideal och värderingar inte längre tycktes gälla.

I England mottogs Johan den gode av det engelska kungaparet under högtidliga former. Efter en hyllningsparad genom London installerades han återigen i Savoypalatset. Där residerade sedan freden 1360 också den övriga gisslan av kungligt blod. Johan den gode trivdes och roade sig tappert. Froissart talar om stora fester, många middagar och diverse andra förströelser i palatset under vintern. Han berättar också, att kung Johan närhelst han ville i hemlighet kunde besöka Edvard III i kungapalatset i Westminster. Då brukade de båda monarkerna sitta och tala om gamla tider.

Den 8 april 1364 avled kung Johan i sin säng i Savoypalatset, knappt 45

Medaljbelöningar i guld år 1694

Vid mitten av april 1694 var Karl XI på humör att spendera. Den 14/4 tillskrev han nämligen statskontoret och begärde att universiteten i Wittenberg och Leipzig skulle tillsändas var sin medalj i guld i anledning av att de med "ovationer sampt tryckte skrifter" hedrat det i Sverige nyss hållna hundraårsjubileet av Uppsala möte 1593.

Skrifternas författare skulle dessutom få dela på en belöning om 200

dukater, som kungen begärde utanordnade. En icke oansenlig del av de 3755 dukater som präglades under året försvann således till kontinenten.

Kungen preciserade också vad för slags medaljer som skulle slås; det rörde sig givetvis om någon av de speciella medaljer som Arvid Karlsteen graverat för detta jubileum (Hild. 119-120). Det anges dock inte till vilken vikt eller storlek medaljerna skulle präglas.

En knapp vecka senare tillskrev kungen statskontoret igen. Nu gällde det passande belöningar till trotjä-

nare inom Västerbottens regemente. Kungen hade en resa till dessa trakter inplanerad; han kom bl.a. att besöka midnattssolen i Tornéa, varöver en bekant medalj ju sedermera slogs på förslag av Elias Brenner (Hild. 123).

Under besöket skulle regementet förses med nya fanor. Vid samma tillfälle skulle de gamla, "under hvilka bemålte Regemente detta sista kriget så väl och manligen" stridit, återlämnas till kungen. Han ville därvid belöna alla de regements- och överofficerare som fortfarande var vid livet.

år gammal. Den allestädes närvarande Foissart berättar, att den engelska kungafamiljen och många andra i England sörjde honom. Däremot talar inte Froissart om någon större sorg i hemlandet. Johan den gode begravdes i St. Denis norr om Paris med gräddan av Frankrikes andliga och världsliga frälse närvarande. Årkebiskopen av Sens sjöng mässan och enligt Froissart var begravningsmiddagen efteråt mycket ståtlig.

Något sammanfattande omdöme om Johan den gode verkar Froissart medvetet undvika i sin krönika. I stället överläter vi det till en medeltidskännare från vårt eget sekel. Den amerikanske historieforskaren Carl Stephenson beskriver den franske kungen som ståtlig och tapper, förtjust i riddarlekar och höviska nöjen men totalt renos på såväl statsmanna- som fältherrebegåvning.

Till sist kan nämnas, att Johan den gode är den förste franske kung av vilken det existerar ett autentiskt porträtt. Det är målat fem år före hans död, troligen av konstnären Girart d'Orleans, och visar kungen i profil med långt hår och litet bockskägg. Carl Grimberg tyckte sig i porträttets ansiktsuttryck utläsa ett "djupt missnöje med tillvaron". Porträttet hänger nu på Louvren i Paris. I samband med 600-årsdagen av kung Johans död gav det franska postverket år 1964 ut ett minnesfrimärke med hans porträtt (fig. 7). Trots alla tillkortakommanden har Johan den gode tydligen ändå sin givna plats i fransmännens hjärtan.

Källor och litteratur

S.J. Boëthius, *Historisk läsning*. Stockholm 1909.
The Chronicles of Froissart (Lord Berners translation 1523-25) London 1901.
 J. Duplessy, *Les Monnaies Françaises Royale*, Tome I. Paris / Maastricht 1988.

Till uppskattning av deras "wälförhållande i kriget" skulle var och en få en medalj i guld. Sålunda utdelades med hänsyn till rang:

- 1 st till 15 dukaters vikt till överstelöjtnanten;
- 4 st till 11 1/2 dukaters vikt till kaptenerna;
- 7 st till 6 1/2 dukaters vikt till kvartersmästaren, tre löjtnanter och tre fänrikar.

Tillsammans rörde det sig om guld till 106 1/2 dukaters vikt. Kungen begärde att man skyndade på med tillverkningen så att han dem "till

mönstringen af bemalte Regement måge kunna taga". Det talas inte om vilka stammar som skulle användas vid präglingen av dessa medaljer. Gissningsvis använde man sig dock av dem som Karlsteen graverat i anledning av freden i Lund 1679 (Hild. 71).

Det intressanta med det sistnämnda brevet är att man i avsaknad av såväl praktmynt som militära belöningsmedaljer vid denna tid uppenbarligen använde sig av ordinära minnespräglingar. Då medaljerna knappast var avsedda att bäras, underströk

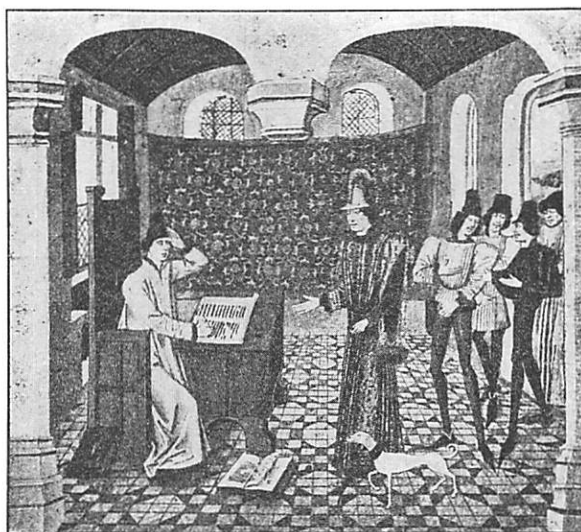

Fig. 8 Froissart, skrivande sin krönika. Bild ur manuskriptet till densamma i Bibliotheque de l'Arsenal, Paris. Foto: JEO.

H. Fortmann, *Verldshistoriskt galleri* (övers. Fritiof Hellberg).
 H. Frisch, *Europas Kulturhistoria*. Västtyskland 1979.
 Ph. Grierson, Western Christendom 700-1450 i *Coins. An Illustrated Survey 650 BC to Present Day*. Hong Kong 1980.
 C. Grimberg, *Världshistoria*. Stockholm 1935.
 F. Heer, *Medeltiden*. Stockholm 1966.
 H. Hildebrand / H. Hjärne / J. v. Pflugk-Hartung, *Världshistoria*. Leipzig 1921.
 Å. Holmberg, *Vår världs historia*. Verona 1982.
 H.W. Koch, *Medieval Warfare*. Hong Kong 1985.
 H. Kochs, *Gepprägtes Gold*. Stuttgart 1967.
 L.O. Lagerqvist / E. Nathorst-Böös, *Mynt*. Stockholm 1968.
 L.O. Lagerqvist / E. Nathorst-Böös, *Vad kostade det?* Borås 1985.
 B. Malmer / I. Wiséhn, *Myntfynd från*

Östergötland. Sveriges mynthistoria Landskapsinventeringen I. Göteborg 1982.
 M. Nordberg, *Den dynamiska medeltiden*. Jyväskylä 1995.
Nordisk familjebok, andra upplagan. Stockholm 1904-26.
 J.J. North, *English Hammered Coinage*, Volume II. London 1975.
 Å. Ohlmarks, *Stamträd över Europas Furstehus*. Borås 1980.
 P. Seaby, *The Story of British Coinage*. London 1985.
 P. Seaby & P.F. Purvey, *Coins of England and the United Kingdom*. Vol. I. London 1978.
 C. Stephenson, *Medieval History*. Fourth Edition. Japan 1965.
Svensk Uppslagsbok, andra upplagan. Malmö 1949-55.
 G.M. Trevelyan, *Engelska kulturbilder*. Stockholm 1951.
 S. Turnbull, *The Book of the Medieval Knight*. London 1985. □

det gåvornas karaktär av gratifikation för lång och trogen tjänst. Det är väl tyvärr troligt att de flesta av de utdelade guldmedaljerna kvickt hamnade i smältgrytorna och omsattes i mer lättspenderade konanter.

Litteratur

B.E. Hildebrand: Sveriges och svenska konungahuset minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer. I (Sthlm 1874).
 S. Loenbom: Uplysningar i svenska historien, tredje delen (2:a uppl. Sthlm 1774) s. 103-105.
Bengt Hemmingsson

Pappersetta, krischa och kotia

Av Monica Golabiewski Lannby

Liksom vår idag mest använda sedel, den på tjugo kronor, i folkmun benämns som tjuga, selma, tjugolapp men nästan aldrig tjugokronorssedel, hade också sedlarna förr sina vardagsnamn. Även vår näst högsta valör har ett sådant, jenny för femtiokronorssedeln, men det används inte lika ofta. Den lägsta kronvalör vi någonsin haft på en sedel är den på 1 krona och den gick under flera benämningar. Några av dem hade följt den låga sedelvalören från flera tidigare valutor sedan lång tid tillbaka.

I mitt sökande efter mynts och sedlars folkliga benämningar har jag haft stor nytta av Gösta Langenfelts (1888-1965) arbete. Han var bl.a. språkforskare, och i *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1946 publicerade han med hjälp av Bengt Thordeman och Nils Ludvig Rasmusson en artikel som har rubriken "Slangbenämningar på mynt och pengar". Efter att ha forskat i Nordiska Museets folkminnesarkiv har jag kunnat komplettera med flera belägg. Så småningom ämnar jag komma ut med en bok om pengar i folkmun.

Etta och krischa

I och med 1855 års förordning om rikets mynt infördes i vårt land en ny valuta, *riksmynt*. I riksdaler riksmünt delades då i 100 öre. Samma år hade decimalsystemet införts i Sverige. När sedlarna började ges ut år 1858 enligt den nya förordningen, var den lägsta sedelvalören till att börja med 5 riksdaler riksmünt. Först vid slutet av år 1859 kom sedeln på 1 riksdaler riksmünt.

Enligt det äldre räknesättet, före 1855, delades 1 riksdaler riksgälds i 48 skillingar (riksgälds), som var värdet på sedeln med valören 32 *skilling banko*. (Värdet i banko var nämligen 1½ gånger högre än i riksgälds.) Denna sedel motsvarade i sin tur den nya sedeln på 1 *riksdaler riksmünt* och vars värde också var 1 riksdaler riksgälds, men nu indelat i 100 öre. Efter kronans införande 1873 som myntenhet utgavs *enkronesedeln* 1874-1875, då 100 öre som förut var 1 riksdaler nu i stället utgjorde 1 krona.

Pappersettor och ettankrischor verkar ha varit samtida folkliga benämningar på dessa småsedlar på en riksdaler eller en krona. Så småningom kom också uttrycket krigareveteraner.

1. 32 skilling banko 1857 (1 riksdaler riksgälds). Gul med svart tryck. Ca 90 x 145 mm. Utgavs 1835-1858 i ca 37 miljoner exemplar. Benämndes "pappersetta", "gulfink", "kanariefågel".

daler eller en krona. Så småningom kom också uttrycket krigareveteraner.

Pappersettor var först, enligt Gösta Langenfelt, sedlarna om 32 skilling banko från 1836-1858 (bild 1). De var gula till färgen och kallades också "gulfinkar" och "kanariefåglar". Färgade sedlar var något nytt och de fick gärna små smeknamn som syftade till deras nya utseende. Det kan i förstora tyckas konstigt att man kallade denna sedel för pappersetta. Men folk i allmänhet räknade helst i riksgälds, och värdet på sedeln utgjorde faktiskt 1 riksdaler riksgälds. Det är svårt att tänka sig att man så gärna sade "trettioåttskillingbankosedel" i vardagslag. Dessutom finns texten R^{DR} I R^{GD} på sedelns kanter.

Benämningen pappersetta överfördes till 1 riksdaler riksmünt som kom ut 1858-1873 (bild 2). Ordet *krisch* eller *krischa* användes redan på 1860-talet liksom *krigare* för 1 riksdaler. *Ettankrischor* blev så benämningen på sedlarna om 1 riksdaler riksmünt, vilket också överfördes på enkronesedlarna som utgavs 1874-1875 (bild 3).

Langenfelt för en rad resonemang om ordet krischas ursprung men kommer inte till något säkert resultat. Men i *Söndags-Nisse* av den 14/11 1875 har han funnit följande citat med ännu en benämning som börjar på kri-: "De gamla pappers-

ettorna, som snart skola gå all världens väg, ha nu fått den vördnadsfulla benämningen *krigareveteraner*." Detta är var det sista de gamla enkronesedlarna gavs ut, varvid man kan förstå att *pappersettor* nu också blivit benämningen på dessa. Också i de livliga diskussionerna i bankoutskottet, som fördes år 1873 kring nya sedelvalörer, talades det om *ettor* och att man borde kalla dem "småsedlar". För dessa menade man, liksom för "femmor", borde inte riksbankens inlösningskyldighet anges i guldmynt, för så låga valörer fanns inte i guld. I stället skulle där endast stå mynt. Men som vi kan se så blev det inte så. Inlösningskyldigheten i guldmynt varade till 1931.

Tittar man i ett slanglexikon av idag ser man att benämningarna "etta", "krisch" och "krigare" är överförda på 1-kronan. Låt vara att man i desamma påstår att de har haft den betydelsen även innan kronan infördes 1873!

Hagalundstia

År 1875 upphörde utgivandet av "ettorna". Som skäl anfördes samma anledning som för de gamla skilling-sedlarnas avskaffande. Och det kan man ju förstå efter att ha tagit del av följande beskrivning:

... de äro sedan de under någon tid gått ur hand i hand ej litet förändrade till utseendet, de förrekomma ofta nog

iturfina och med nålar hopfästade; de fylla rätt mycket i plånboken, när de under ständig växling samlas till belopp af några tiotal riksdaler. Enkronan är å 1870-talet ett skiljemynt af ungefär samma köpkraft, som 16-skillig banko egde å 1840-talet...

Men vid tiden för första världskrigets utbrott blev det åter aktuellt med denna låga valör i sedlar. Den stora efterfrågan på skiljemynt gjorde att riksbanken såg sig föranledd att utge enkronesedlar, och de första i denna nya utgåva kom år 1914 (bild 4). Även utgivningen av 1-kronor i mynt ökade. I *Svensk Författningssamling* den 31 augusti 1914 (bild 5) står det så här:

...om till följd av inträffade utomordentliga omständigheter behovet av skiljemynt stegrats, Konungen, där så prövas nödigt, efter framställning av fullmäktige i riksbanken, medgiva riksbanken att utgiva sedlar å en krona, skolande emellertid dylika sedlar, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indragas.

Beslutet utkom från trycket 3 september. Redan den 4 september kom de första sedlarna ut. De är vid första ögonkastet snarlika 1874-1875 års sedlar men något mindre. Båda har grön ram och svart tryck. Det gällde att få ut dem i cirkulation så hastigt som möjligt och man använde därför den gamla tryckplåten som underlag. I en artikel i *Dagen* 3/9 -14 står det så här om dem: "Som synes bli de lika våra forna enkronesedlar, sålunda av ett ganska tilltalande utseende". Och fortfarande gällde de gamla enkronesedlarna som betalningsmedel.

Av okänd anledning kom dessa nya enkronesedlar att kallas för hagalundstior inom stockholmsområdet. Hagalund ligger i Solna strax utanför Stockholm. Benämningen var nog enbart lokal men också tidsbegränsad för den står inte att finna i något uppslagsverk. Men i en nyligen utgiven slangordbok förklaras, förutom hagalundstia, också "hagalundare", vilket bl.a. kan betyda hastverk eller provisoriskt arbete. Även i orden "hagalundsnyckel" för bräckjärn och "hagalundsmedister" för bräckkorv anar man ett provisorium, något som inte är riktigt äkta och i stället för något annat. Någon förklaring till hagalund-prefixet ges inte, och inte heller varför denna enkronesedel kallades "tia". Troligen berodde det helt enkelt på att ordet tia redan var förknippat med den lägsta sedelvalören.

Men man kan i alla fall konstatera

2. 2 riksdaler riksmünt 1870. Vit med grön ram. Ca 75 x 133 mm.
Utgavs 1858-1873 i ca 65 miljoner exemplar.
Benämndes "pappersetta", "ettankrischa".

3. 1 krona 1875. Vit med grön ram och svart tryck. Ca 75 x 135 mm.
Utgavs 1874-1875 i 11 806 500 exemplar.
Benämndes "pappersetta", "ettankrischa", "krigareveteran".

4. 1 krona 1914. Vit med grön ram och svart tryck. Ca 70 x 121 mm.
Utgavs 1914-1924 med tryckår 1914-1921 i 23 775 000 exemplar.
Benämndes "hagalundstia", "kotia".

angående ändrad lydelse av 5-7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;

given i Stockholms stadt den 31 augusti 1914.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götas och Vendes Konung göra vederligt: att Vi, med Riksdagen, funnit det förordna, att 5-7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 skola erhålla följande ändrade lydelse:

5 §.

Riksbankens sedlar må lyda endast å fem, tio, femtio, ett hundra och ett tusen kronor; dock må, om till följd av utmärade utomordentliga omständigheter behöves av skiljemynt stegrats, Konungen, där så prövas nödigt, efter framställning av fullmäktige i riksbanken, medgiva riksbanken att utgiva sedlar å en krona, såvitt de emellertid dylika sedlar, så snart sås kan, ur den allmänna rörelsen indragas 6 §.

Riksbanken äger att utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa, så beräknad, som i 8 § säges, samt därutöver till ett belopp av ettundradringofem miljoner kronor.

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningpris prövas onödgärligen nödigt, må Konungen och Riksdagen samfällt eller, om Riksdagen ej är samlad, Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämval med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst ettundradringofem miljoner kronor; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart sås kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgivna ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

5. Utdrag ur Svensk Författningssamling nr 176. Lägg märke till att lagen också kungjordes från predikstolen!

att benämningen hagalundstia var i bruk redan innan, eller åtminstone samtidigt som, sedeln kom ut på marknaden. En notis med namnet som rubrik och ett foto på själva sedeln stod nämligen att läsa i en stockholmsstidning i september 1914:

De nya enkronesedlarna, "Hagalundstiorna", ute.

På fredagen den 4 september började riksbanken utgivandet av de nya enkronesedlarna. Dagarna närmast före den nya sedelutgivningen hade riksbanken gjort sig beredd på en allmän rusning till växelkassorna, men det visade sig vara felberäkning. Kön vid kassorna var hela dagen ganska måttlig.

Men när detta första utgivningsår var till ända konstaterade man inom riksbanken att: "en ingalunda oväsentlig del av de utelöpande enkronesedlarna torde av samlarintresse hava undandragits den allmänna rörelsen." Beslutet om den ökade sedelutgivningen gällde till den 15 januari 1915. En sådan tänkt tillfällig utgivning lockade förstås både samlare och allmänhet. Men sedlarna gavs också ut med tryckåret 1915 - 1921.

Kotia

I en tidningsartikel i Dagens Nyheter från 1931 står så här: "Kotian, Hagalundstian, eller vad man nu vill kalla kristidens enkronesedel, är en lika bra slant som någonsin en silverkrona". I Nordiska museets folkminnessamling finns en hel del uppteckningar gjorda under åren 1939-1945 av slangbenämningar på såväl mynt som sedlar. Hagalundstia finns inte med, men i en uppteckning från Uppland sägs det så här: "Pappersettor var vanligt förut. De kom tillbaka förra kriget. Då kallades de för kotior."

Kotia har till skillnad från hagalundstia blivit ett allmänt begrepp för enkronesedeln (bild 4), inte bara på landsorten utan också i Stockholm. Än idag ringer folk som hittat en kotia i sin byrålåda till Kungl. Myntkabinettet och ställer frågor om den eller vill sälja. Om kotian och dess troliga ursprung kan man läsa i flera uppslagsverk. I folkminnessamlingen finns anekdoten om benämningens uppkomst berättad. Den finns i flera varianter och från olika landskap, alla i landets södra delar. Här följer två av dem:

En spårvägsreform.

Pollettpåsar i stället för biljettböcker.

De af allmänheten så omtyckta små krapponghäftena med 11 biljetter för en krona komma snarligen att indragas, enär de visat sig opraktiska.

Det händer att de tunna små biljetterna blåsa bort; de fordra dessutom en särskild plats för sig i konduktörens växel- och afgiftsväska. Och så tar det relativt långt tid i anspråk vid hopsummeringen af

En gumma sålde sin ko på en marknad för 500 kronor. Hon erhöll av bedragaren 50 enkronorssedlar, men visste ej om nödmyntet, så när hon kom hem hade hon blott erhållit 50 kronor för sin ko i tron att hon fått 50 tiokronorssedlar. Sen den dagen fingo dessa sedlar heta kotior.

När /ko/köparen, faktiskt en skojare, skulle betala, hade han mitt i sedelbunten av tiot kilat in sju av dessa enkronorssedlar, och i hennes åsyn bländrade han och räknade upp beloppet i tiot...

Det har rått delade meningar om benämningen kotia omfattar alla enkronesedlar, dvs även de från 1870-talet. I den förstnämnda anekdoten kallas enkronesedeln för "nödmynt", vilket föranleder mig att anta att anekdoten gäller 1914-1921 års utgåva, som ju kom till hastigt och som ett undantag. Slitna och gulnade var de förstas lätta för den försåtliga att blanda in i sedelbunten, då de hade samma mått som tiokronorssedlarna, ca 70x120 mm. Det var nog inte bara anekdotens gumma som låg sig lurad. I vår tid har vi egen erfarenhet av den äldre tjugolappen som ofta till mångas förgärlighet förväxlades med hundralappen.

Vid det andra världskrigets utbrott planerades återigen enkronesedlar. Provtryck gjordes, men sedlarna gavs aldrig ut. Riksmyntssedlarna inväxlades till kronor från 1874 till 1949, då de blev ogiltiga. Enkronesedlarna gällde till utgången av 1987 som betalningsmedel.

Litteratur

Langenfelt, G.: Slangbenämningar på mynt och pengar. *NNÄ* 1946. Stockholm 1948.

Lindgren, T.: *Riksbankens sedelhistoria 1668-1968*. Stockholm 1968.

Lindorm, E.: *Ny svensk historia. Gustaf V och hans tid*. Stockholm 1936.

Thorén, B.: *Bomiers Slanglexikon*. 1996.

Wallén, L.: *Sveriges sedlar*. Stockholm 1984.

dagskassan, den del af konduktörens dagsverke som bör gå snabbt för sig, för att icke personalens arbetsdag alltför mycket skall förlängas.

Dessa synpunkter har kommit de ledande inom bolaget till fundering på en ny reform, som skulle gå ut på biljettböckernas ersättande med polletter af en eller annan metallblandning. Dessa polletter lära, när denna reform kommer till stånd, komma att tillhandahållas i små slutna papperspåsar, liknande dem som förut användts vid växelmyntens öfverlämnande till trafikanten, till samma pris

Spårvägsbolletter 1906

När man bläddrar i J.O. Wedbergs klippssamling hittar man alltid något matnyttigt. Bland klippen från 1906 finns en notis som kommer från Dagens Nyheter. Notisen har rubriken *En spårvägsreform*.

Papperspolletter från ”Norrtelje Sprithandels- bolag Adolf Syrén m.fl.”

Den 1 oktober 1906 övertogs rättigheterna till utminuterung och utskänkning av spritdrycker i Norrtelje stad av det nybildade bolaget ”Norr-
telje Sprithandelsbolag Adolf Syrén
m.fl.”. Bolagets samtliga delägare
bestod av bankkamrer Adolf Fredrik
Syrén, postmästare Hugo Wenner-
sten, sysslomannen Carl August
Lovén, godsägare Anders Gustaf
Andersson, disponent Edgar Thun-
ström, samtliga bosatta i Norrtelje,
samt skeppare Johan A. Andersson,
Vätö socken, godsägare Oskar Ed-
vard Grubb, Söderbykarls socken
och godsägare Per Otto Alfred Bro-
linsson, Roslags Bro socken.

Bolagets verkställande direktör
samt ordförande i styrelsen har varit
bankkamrer Adolf Fredrik Syrén,
fr.o.m. den 1 oktober 1906 t.o.m. den
16 november 1916. Därefter sysslom-
annen Carl August Lovén t.o.m.
den 30 september 1919.

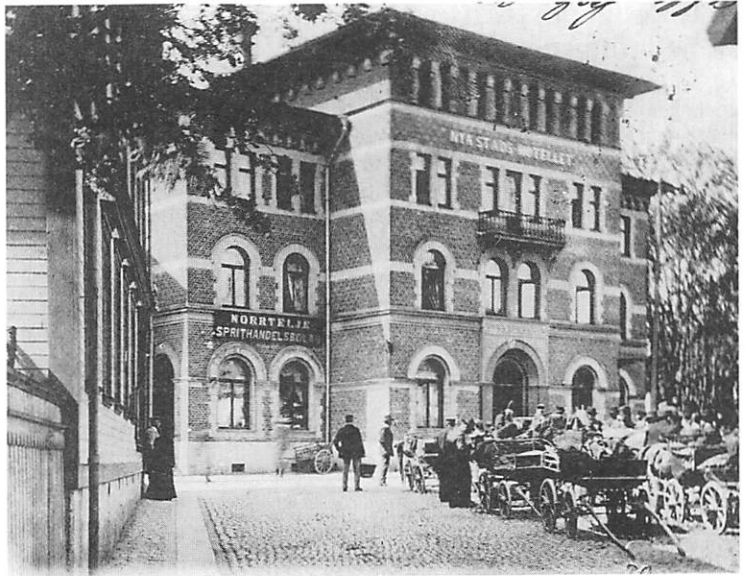
Bolagets försäljningslokal låg i
Nya Stadshotellet vid Lilla torget
i Norrtälje. Lokalerna som bolaget
hyrde besod av en utskänkningslokal
och en utminuteringslokal med till-
hörande kontor, sköljrum samt käl-
lare, en större lagerkällare och en
mindre vedkällare.

Bolagets personal bestod år 1914
av en lagermästare, två kassörskor,
förestånderskan samt tre biträden.

Papperspolletterna användes vid
återlämnandet av firmans tomma bu-
teljer. Troligtvis fanns det fler valö-
rer, enligt en lagerlista från den 31
mars 1915. Där nämns stämplrar på
60, 40, 20 samt 10 öre.

Papperspolletterna är påträffade på
Norrveda gård, Vätö socken i Norrtäl-
je kommun, efter min frus farfars-
far Johan Emanuel Janssons (f. 1865
d. 1949), kvarlåtenskap.

Foto Jan Eve Olsson.

Nya Stadshotellet med Norrtelje Sprit-
handelsbolag inhyest i bottenvåningen.

1.

Åts. Norrtelje Sprithandelsbolag
20 öre. Tombutelj.

Allt inom ram.

Polletten överstämplad m. [SP]RITBO-
LAGET [...] JUN. 1916 [NO]RRTÄLJE.
Ensidig, 47 x 26 mm. Papperspollett,
ofärgad.

2.

Åts. Norrtelje Sprithandelsbolag
25 öre. Tombutelj.

Allt inom ram.

Ensidig, 47 x 26 mm. Papperspollett,
blekt röd.

3.

Likadan som nr 2 men av ofärgat papper.

Källor

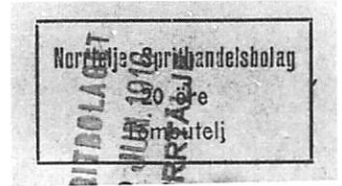
Norrtelje Stads drätselkammars proto-
koll,
Föreningen Stockholms Företagsminnets
arkiv samt
Stiftelsen Vin & sprithistoriska museets
arkiv.

Kenneth Larsson, Vätö.

Också en ”nyhet”. Med sed-
vanliga ”amerikanska” rubriker berättar
Dagens Nyheter om en förestående re-
form vid Norra spårvägsbolaget, nämligen
att biljettböckerna skulle utbytas
mot – pollettpåsar. Uppgiften är helt och
hållet gripen ur luften, reformen har icke
ens varit på tal inom spårvägsbefälet.

Det är karaktäristiskt för ”det nya sys-
temet” i Dagens Nyheter, att man publi-
cerar det ogrundade ryktet, ehuru man på
förfrågan hos vederbörande på förhand
fått vetskap om att inga planer i den upp-
gifna riktningen vore å bane.

/W

Svenska och skandinaviska mynt
och sedlar.

Stor sortering av utländska
jubileumsmynt, årsset samt småmynt.
Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje

Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmh-mynt.a.se>

Nytt kungaporträtt på belöningsmedaljerna

För ett par år sedan tyckte H.M. Konungen att det var dags att byta Hans porträtt på medaljerna – det är dock i nästan samtliga fall från 1973/74 och utförd av Léo Holmgren (som avled 1989). Efter visst samråd mellan notisförfattaren och Sven-Olof Hedengren, expeditionschef vid Riksmarskalksämberet, gick uppdraget till den skicklige Ernst Nordin, som är känd både som medaljkonstnär och modellör av jubileumsmynt (se om honom även i SNF:s Smärre Skrifter 8, nr 58, 65-71, 73, 75 och 78). Mynten har alla presenterats tidigare i SNT. Den nya modellen var färdig 1998 och granskades noga, inte minst av H.M. Drottningen. Den godkändes i en föredragning av Hovvärdanden inför H.M. Konungen (Nr 11/1998) den 20 oktober 1998 och beslutet lyder:

Ärende

1.

Beslöts att Konungens medalj och medaljen Litteris et Artibus skall förses med ny porträttbild av H.M. Konungen, utförd av konstnären Ernst Nordin

Foto: Jan Eve Olsson. Exemplet vänligen utlånat från Kungl. Slottet.

En präglad hyllning från Stockholms Nya Spårvägs Aktie-Bolag

Ofta gömmer sig viktiga händelser bakom präglingen av en enkel medalj. Det finns en sådan från 1887 som hyllar friherren och överståthållaren Curt Gustaf af Ugglas (1820-1895). Till varje medalj hör en historia. Här följer berättelsen om bakgrunden till en bronsmedalj.

Stockholm hade vid mitten av 1870-talet omkring 150.000 invånare. Stadsbebyggelsen var till största delen samlad till de centrala delarna av staden. Trångboddhet, bostadsbrist och brist på planlagt utrymme för nya bostäder och annan bebyggelse var i hög grad rådande; man hade till och med måst inrätta nödbostäder åt de många husvilla. Gatorna var obekväma och ofta svårframkomliga på grund av ojämnheter i gatubeläggningen, dålig belysning m.m., och möjligheterna att komma från och till staden var försvårade genom bristfälliga trafikleder och otillräckliga kommunikationsmedel. Södermalm var ett specialproblem på grund av de stora höjdskillnaderna.

Redan 1827 gjordes försök att komma till rätta med situationen. Då

var det en kommissarie Fahlman som anordnade en "transportinrättning", bestående av en fyrsitsig kalesch, som insattes i regelbunden trafik varje förmiddag mellan Gustav Adolfs torg och stadens tullar, till att börja med Skanstull, Hornstull och Norrtull. Detta försök och även senare projekt var emellertid endast tillfälliga lösningar.

Vid början av 1870-talet var spårvägar högaktuella i många europeiska städer, så även i Stockholm. Olika personer inlämnade förslag om inrättande av sådana i huvudstaden. Men de fick alla avslag. Att de olika förslagen inte ledde till resultat berodde inte på bristande vilja från myndigheternas sida utan snarare på alltför ogenomtänkta idéer.

För att få en lösning på frågan uppdrog överståthållaren i Stockholm, friherren Curt Gustaf af Ugglas, den 30 september 1875 åt en kommitté av sakkunniga att inkomma med en fullständig plan för spårvägars anläggande i huvudstaden. Denna kommitté avgav sitt betänkande den 24 januari 1876. Resultatet var så lovande att inbjudningar till bildande av ett aktiebolag med ändamål att bringa kommitténs plan till utförande ansågs kunna utskickas. Aktieteckningen till de nya bolaget gick raskt framåt. Bolagsordningen fastställdes 12 april 1876. Bolagets namn bestämdes till Nya Spårvägsaktiebolaget (senare lade man till stadens namn). De första spadtagen för spårvägen togs 3 maj 1877 i La-

Foto: Jan Eve Olsson, RAÄ.

Beslut
Pu Myntverket
[sign. av Konungen]

Modellerna gick till Tumba Bruk/Myntverket i Eskilstuna och sedan 1999 har de nämnda medaljerna det nya porträttet. Här invid avbildas den 1853 instiftade, av H.M. Konungen personligen utdelade *Litteris et Artibus*, som ges för litterära och konstnärliga förtjänster (Areen s 88). Exemplet är i guld och 8:e storleken. bandet högljudd. Stiftare var dåvarande kronprins Karl (XV), vars konstnärliga och litterära intressen är välbekanta. Den utdelades dåfortiden i 13:e storleken. Sedan Karl blivit kung 1859 byttes förstas titulaturen ut och dessutom tillkom formatet 7½:e storleken; hans efterträdare har fortsatt att dela ut medaljen, men sedan Gustaf V endast i 8:e storleken. Inskriften var och är på latin. Särskilt Oscar II delade ut flera i det mindre formatet med briljanterad krona, där sex fall är säkert dokumenterade (Löfström s 34) och ett är felaktigt, nämligen att Jenny Lind-Goldschmidt skulle ha fått den med briljanter, serafimerband och i 13:e storleken. Vad hon fick bevaras som

testamentarisk gåva i Kungl. Myntkabinetet (där den dessutom var utställd till 1994) och det visar sig vara kungens 1859 (som prins) instiftade *In sui memoriam* i 10:e storleken, förvisso med såväl krona som ögla briljanterade och med serafimerband för att bäras om halsen. (Redan Areen, s 141 not 149 och bild 154, visste detta och korrigerade Löfström på den punkten.) Gustaf V gav Selma Lagerlöf *Litteris et Artibus* (1909) men tyckte tydligen att briljanter var onödiga. Enligt vänlig upplysning från Ordenskontoret är det tv senaste gången så skedde – få se vad som sker under det nya millenniet!

Det nya porträttet visar kungen som medelålders. Det skall successivt ersätta de tidigare, även på de av regeringen eller statliga myndigheter utdelade (Illis quorum, För berömliga gärningar, För nit och redlighet etc.) och på de "halvofficiella" belöningsmedaljerna, dvs sådana som med vederbörligt tillstånd delas ut med kungligt porträtt av akademier, föreningar etc. (tex Pro Patria, Patriotiska Sällskapet, Röda Korset, Rädda Barnen, Svenska Numisma-

tiska Föreningen). Sistnämnda kategori utgörs av bortåt ett femtiotal. Vad gäller den flitigt utdelade statliga belöningen "För nit och redlighet..." har bytet av porträtt redan skett, därtill i ytterligare några fall.

LLT

Litteratur

E.E. Areen: *De nordiska ländernas officiella belöningsmedaljer* (1938).

T. Lindgren: *Litteris et Artibus* i reklamens tjänst. *NNUM* 1951:4, s 74 ff.

K. Löfström: *Kungl. Medaljen Litteris et Artibus* (1935) [med förteckning över medaljerade t.o.m. 1934].

F. Löwenhielm: *Svenska ordnar och medaljer*. 2:a uppl. (1998).

L. Pählsson: Tillägg till "Litteris et Artibus" personhistoria. *NNUM* 1971:6, s 117 ff.

L. Pählsson: Svenska officiella belöningsmedaljer. *SNT* 1987:1, s 4-7.

C. Svarstad: Norske innehavare av kungl. medaljen *Litteris et Artibus*. *NNUM* 1951:2, s 44-47.

En del arkivmaterial finns i Antikvarisk-Topografiska Arkivet (ATA) i Stockholm (under resp. K. Löfström och T. Lindgren).

dugårdslands Strandgata (från 1885 Strandvägen). Spårvägstrafiken öppnades på de första linjerna redan 10 juli 1877:

1. Slussplan – Skeppsbron – Norrebro – Strömgatan – Östra Trädgårdsgatan – Hamngatan – Norrmalmstorg – Norrmalmsgatan – Södra Humlegårdsgatan – Stora Träskgatan – Roslagstorg.

2. Slussplan – Skeppsbron – Norrebro – Strömgatan – Östra Trädgårdsgatan – Hamngatan – Norrmalmstorg – Hamngatan – Nybrohamnen – Ladugårdslands Strandgata – Grevbron.

På båda linjerna avgick en vagn var tionde minut i vardera riktningen. Avgiften inom en taxegräns var 10 öre. Passerades gränsen kostade resan 20 öre. Vagnarna var enspända hästspårvagnar, var och en rymde 22 personer, varav 12 sittplatser. Hållplatser var inte inrättade utefter linjerna, utan vagnarna stannades så ofta det påfordrades för av- och påstigning.

Avgifterna nedlades av passagerarna i en på vagnsgaveln inbyggd betalningsböss, men när man efter några år fick större vagnar, dragna av två hästar, infördes särskilda konduktörer, som tog emot avgifterna i en bössa. Först 1886 infördes biljetter.

Vid spårvägens tioårsjubileum var framgången ett faktum. Därför önskade Stockholms Nya Spårvägs Aktiebolag hylla friherren Curt Gustaf af Ugglas som drivit på spårvägsplanerna. Den gången var det självklart att hyllningen skulle bestå av en medalj. Av den anledningen avgick en beställning till C.C. Sporong & Co. Det var medaljgravören Sven Kulle som fick uppgiften att gravera medaljen. Han var anställd hos Adolf Lindberg åren 1876-1887. Kungl. Myntkabinetets exemplar är av förgylld brons och mäter 40 mm i diameter (inv. nr 28 902).

Åtsidan visar en öppen krans av två sammanbundna eklövskvistar. Innanför kransen finns texten: FRIHERRE C.G. AF UGGLAS ÖFVERSTÅTHÅLLARE.

Frånsidan visar en eklövskvist med två grenar. Innanför dessa grenar finns årtalen 1877-1887. Omskriften lyder: STOCKHOLMS NYA SPÅRVÄGS AKTIE BOLAG.

Medaljen finns beskriven i B.E. Hyckert och V.E. Lilienberg, *Minnespeningar öfver enskilda svenska män och kvinnor*, *Numismatiska Meddelanden* XVII:2, Stockholm 1905-1915, s. 227.

IV

Stockholm Studies in
Numismatics:

Das Münzwesen
Livlands im
16. Jahrhundert
(1515-1581/94)
av Ivar Leimus

Pris: 200:- inkl. moms
(porto tillkommer)

Beställningar:

NUMISMATISKA
FORSKNINGS-
GRUPPEN

Bollhusgränd 1B, 111 31 Stockholm
Tel: 08-674 77 50. Fax: 08-674 77 53
eller skicka en check på 200:-
plus 36:- per bok (porto)

Årsberättelse

för år 1999
avgiven av styrelsen för

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsmötet

ägde rum den 26 maj 1999 på Kungl. Myntkabinettet på Slottsbacken i Stockholm. Ordföranden Torbjörn Sundquist öppnade årsmötet och hälsade de närvarande välkomna.

Minnet av de sedan föregående årsmöte avlidna medlemmarna hyllades med en tyst minut.

Styrelsens årsberättelse och revisorernas rapport presenterades och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för det gångna årets (1998) förvaltning.

I enlighet med valberedningens förslag omvaldes Torbjörn Sundquist och Ulf Nordlind till ordinarie styrelseledamöter på tre år. Sedan Jan Karlsson avgått ur styrelsen valdes Ulf Carlsson till suppleant på ett år. Frédéric Elfver och Anders Nordin omvaldes till styrelsesuppleanter på ett år. En suppleantplats lämnades vakant.

Till valberedning omvaldes Lars O. Lagerqvist och Bjarne Ahlström. Till ordinarie revisorer omvaldes Hans Henriks-son och Bjarne Ahlström. Till revisors- suppleant omvaldes Lars-Åke Leijon.

Årsavgiften

fastställdes oförändrad till 200 kronor (100 för juniorer och 300 för utrikes boende). Årsmötet beslutade om att ändra stadgarna avseende sista dag för inbetalning av årsavgiften till den 31 januari. Detta beslut ska ånyo tas vid nästa årsmöte för att vara giltigt.

Belöningar

Föreningens Brennermedalj för förtjänster inom numismatiken utdelades till Rune Ekre, Göteborg. Föreningens *guldnål för 40-årigt hedersamt medlemskap* utdelades till Lars Brun. *Guldnåten för förtjänstfullt arbete* utdelades till Ulla Westermark och Magnus Widell.

Efter årsmötet hölls ett intressant föredrag av Christian E Dekesel om hans arbete med att kartlägga äldre numismatisk litteratur.

Styrelsen

Vid det konstituerande sammanträdet fördelades uppdragen enligt följande:

Ordförande	Torbjörn Sundquist (omval)
Vice ordförande	Börje Rådström (omval)
Sekreterare	Göran Wahlquist (omval)
Kassaförvaltare	Ulf Nordlind (omval)
Ledamot	Kjell Holmberg
Ledamot	Kenneth Jonsson
Ledamot	Ian Wiséhn

Styrelsen har under året hållit fem protokollförda sammanträden. Förutom i sty-

Resultaträkning för Svenska Numismatiska Föreningen för räkenskapsåret 1.1.1999 – 31.12.1999

Intäkter

Medlemsavgifter

Årsavgifter 162.240:—

Intäkter av kapital

Räntor å bankräkning, postgiro och obligationer samt utdelning på aktier och fonder 75.111:62

Försäljningsresultat

Litteratur	11.976:54	
Medlemsnålar	385:—	
Auktioner	111.579:50	123.941:04
Summa intäkter	361.292:66	

Kostnader

Personalkostnader

Löner	35.066:—	
Sociala avgifter	8.504:—	43.570:—

Övriga kanslikostnader

Försäkring	6.212:—	
Hyra	3.600:—	9.812:—

Kontorsomkostnader

Telefon	3.957:—	
Kontorsmateriel	5.901:—	
Tryck, foto	18.913:—	
Allmänna omkostnader	20.261:50	
Porton	19.392:—	68.424:50

Föreningsverksamhet

Avgift till Nordisk Numismatisk Union (NNU)	2.086:—	
Avgifter till Internationella Numismatiska Kommissionen mfl föreningar	1.337:55	
Möten, gåvor m m	6.492:50	
Representation och Unionsmöte på Färöarna	16.992:44	
Bibliotek, inköp och bindning	2.539:12	
SNFs medaljsamling, inköp	8.526:—	37.973:61

Tidskrifter

SNT	293.458:—	
Bidrag från numismatiska stiftelser, Ekström och Svensson	— 170.000:—	
	123.458:—	
NNUM	5.793:80	129.251:80

Summa kostnader 289.031:91

Överskott att tillföras kapitalet 72.260:75

Summa 361.292:66

relsen har arbete pågått i olika kommitteer:

– för programverksamhet

– för samarbete inom Nordisk Numismatisk Union – med deltagande i Union-

ens möte på Färöarna den 28-31 maj 1999 (se SNT s 106-107)

– för Föreningens auktionsverksamhet

– för Föreningens publiceringsverksamhet

Balansräkning för Svenska Numismatiska Föreningen

Tillgångar	31.12.1999	31.12.1998
<i>Omsättningstillgångar</i>		
Kontanter	190:—	688:50
Postgiro	263.034:51	118.990:04
Bank	250.965:18	221.731:75
Lager: samlarmedaljer	7.882:—	7.882:—
litteratur	1.000:—	1.000:—
	<u>523.071:69</u>	<u>350.292:29</u>
<i>Anläggningstillgångar</i>		
Obligationer	785.348:—	735.348:—
Aktier	99.598:—	99.598:—
Aktiefond	1.021.784:57	988.136:42
Inventarier	1:—	1:—
Föreningens medaljsamling	1:—	1:—
Föreningens litteratur	1:—	1:—
	<u>1.906.733:57</u>	<u>1.823.085:42</u>
Summa tillgångar	2.429.805:26	2.173.377:71

Skulder och eget kapital

<i>Kortfristiga skulder</i>		
Leverantörsskulder	82.298:—	9.900:—
Upplupna skulder	849:—	2.045:—
Källskatter	3.000:—	4.100:—
Förskottsbetalningar:		
Medlemsavgifter	80.400:—	70.800:—
Prenumerationsavg. NNUM	8.850:—	8.640:—
Prenumerationsavg. SNT	6.660:—	—:—
	<u>182.057:—</u>	<u>95.485:—</u>
<i>Donationsfonder och andra fonder</i>		
C W Burmesters medaljfond	169.025:—	157.233:—
C W Burmesters förlagsfond	243.175:—	226.210:—
N L Rasmussons stipendiefond	69.735:—	64.870:—
Lars O. Lagerqvists medaljfond	176.130:80	112.158:—
	<u>658.065:80</u>	<u>560.471:—</u>
Summa skulder	840.122:80	655.956:—

Eget kapital

Eget kapital vid årets början	1.517.421:71	1.549.555:05
Årets resultat	72.260:75	— 32.133:34
	<u>1.589.682:46</u>	<u>1.517.421:71</u>
Summa skulder och eget kapital	2.429.805:26	2.173.377:71

Marknadsvärde obligationer, aktier och aktiefond

Obligationer Nom. värde	948.858:—	898.858:—
— " — Marknadsvärde	1.047.072:—	1.044.227:—
Aktier — " —	258.750:—	241.800:—
Aktiefond — " —	4.196.717:—	2.577.223:—
Summa marknadsvärden	5.502.539:—	3.863.250:—

Stiftelser

Sven Svenssons stiftelse för numismatik

Föreningens representanter har varit:

Ordinarie:	Suppleanter:
Torbjörn Sundquist	Börje Rådström
Kenneth Jonsson	Göran Wahlquist
Ulf Nordlind	Kjell Holmberg

Gunnar Ekströms stiftelse för numismatik

Föreningen har representerats av:

Ulf Nordlind (ordinarie) och Björn Taras-Wahlberg (suppleant)

Sven Svenssons samlingar

Kontrollant för samlingarna har under året varit Torbjörn Sundquist.

Publikationer

Smärre skrifter nr 9 utkom under året och innehåller Lars O. Lagerqvists bibliografi 1988-1998 samt stadgarna för Lars O. Lagerqvists medaljfond.

Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT)

har under året haft Ian Wiséhn som ansvarig utgivare. Manuskriptgranskare har varit Lars O. Lagerqvist. Redaktionssekreterare har varit Monica Golabiewski Lannby och annansansvarig har varit Frédéric Elfver. SNT har utkommit med åtta nummer.

Auktionsverksamheten

har under året skötts av Anders Nordin.

Föreningsmöten och sammankomster

24/3 hölls en Brennerafton där bla föreningens exemplar av Brenners Thesaurus från 1691 visades och Björn Hesse och Torbjörn Sundquist kåserade om Brenner 13/9 ägde en specialisering av Carl Milles medaljer rum i samarbete med Kungl. Myntkabinetts Vänner och Millesgårdens Vänner. Ciceroner var Lars O. Lagerqvist och Ulf Nordlind

27/11 öppnades en myntmessa på KMK som arrangerats i samarbete med föreningen, Mynthandlarföreningen och Myntkabinetet. Därefter hölls en auktion med 260 nummer

15/12 hölls föreningens julfest.

Belöningar utanför årsmötet

I samband med ordföranden Torbjörn Sundquists sextioårsdag den 6 december 1999 tilldelades han Svenska Numismatiska Föreningens Förtjänstmedalj för berömvärd och långvarigt arbete i föreningens tjänst.

Medlemsutvecklingen

framgår av följande sammanställning:

31/12	1998	1999
Beskyddare	1	1
Hedersledamöter	4	4
Korresponderande ledamöter	20	20
Ständiga medlemmar	35	34
Årligen betalande äldre medlemmar	721	735

Den svenska plaketten till världsutställningen i Paris 1900

Vid ett flertal tillfällen har vi i SNT uppmärksammat medaljer som präglats till de stora utställningarna. Framför allt var de stora världsutställningarna viktiga. All världens konst, industri och kulturella idéer visades med solenn värdighet och merkantil pompa.

En av de absolut största världsutställningarna hölls i Paris 1900. Till den kom ca 40 miljoner besökare. Det finns ingen tillfällig utställning eller aktivitet idag som kan mäta sig med Paris 1900. Man kan därför förstå att det var viktigt för de inblandade länderna att man framställdes på ett värdigt, modernt och positivt sätt. Till marknadsföringen hörde tillverkningen av medaljer och plaketter. En del var officiella, medan andra såldes till allmänheten som souvenirer. Det var ju viktigt att få med sig något hem som "bevisade" att man varit där!

År 1952 fick Kungl. Myntkabinetet mottaga en hel del medaljer m.m. som gåva ur Gustav V:s numismatiska samling. Givare var Gustav VI Adolf och prins Wilhelm (inv.nr 24 596). Bland medaljerna finns 18 medaljer av Tony Szirmai. En av dessa är ägnad den svenska paviljongen i Paris 1900.

Tony Antoine Szirmai (född i Ungern 1871 död 1961), fick mäng-

Forts. från föreg. sida

Årligen betalande yngre medlemmar	19	16
Utländska medlemmar	38	37
Anslutna föreningar och klubbar	24	25
	862	872

Under år 1999 har följande medlemmar avlidit: Gösta Brinkell, Dalum, Einar Dahl, Stockholm, Gunnar Ehnbohm, Malmö, Rune Edvardsson, Hallsberg, Stig Lindblad, Örebro, Jörgen Persson, Hammarö, Lasse Persson, Rönninge, Erik Sundberg, Upplands Väsby, Lennart Wallén, Lidingö, Gunnar Wiklund, Täby.

Föreningens ekonomi framgår av balansräkning samt vinst- och förlusträkning.

Torbjörn Sundquist Ordförande	Göran Wahlquist Sekreterare
Börje Rådström Vice ordf	Ulf Nordlind Kassaförvaltare
Kjell Holmberg Ledamot	Kenneth Jonsson Ledamot
Ian Wiséhn Ledamot	

Plakett som visar den svenska paviljongen i Paris 1900. Konstnär är Tony Szirmai.
Foto: Bengt A. Lundberg.

der av uppdrag åren mellan sekelskiftet och första världskriget. Främst rörde det sig om officiella uppdrag från olika nationella kommittéer etc. Han graverade tex plaketten till Haagkonferensen 1907; Automobilkonferensen 1908 och kröningsplaketten till Georg V 1911. Men mest blev det utställningsmedaljer och plaketter. Han blev mycket uppskattad och belönades rikligt. Från Sverige fick han Vasaorden och andra länder belönade honom på samma sätt.

Plaketten visar den svenska paviljongen i Paris (möjligen är det samma som utgjorde det stora paviljonghuset på Stockholmsutställningen 1897) Till vänster om huset sitter en folkdräktsklädd kvinna som styr

ett fartyg. På den högra sidan sitter den naken kvinna. Hon håller en olivkvist i handen. Vid hennes sida står ett naket barn. Kvinnan lutar sig mot ett fundament som bla visar det svenska riksvapnet. Övanför kvinnan sitter en bevingad ängel på ett moln. Ängeln håller i en platta som har texten: OSCAR II / ROI DE SUÈDE (som besökte utställningen). På motsatta sidan finns texten. EXPOSITION / UNIVERSELLE / -DE- / PARIS. Nederst, under paviljongen, finns en textplatta med inskriften: PAVILLON DE LA SUÈDE. Szirmai gjorde motsvarande plaketter till många av de andra deltagande länderna.

IW

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
TEL 08-411 08 07

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppetider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmanngatan (uppgång Handelshögskolan)

☎ + fax 08-673 34 23

Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar i stor sortering.

Öppet: vard. 11-18, lörd. 10-14

Mynt- och medaljsamlingen i Roggebiblioteket i Strängnäs flyttad till Kungl. Myntkabinettet

Den 22-23 februari nedpackades och flyttades mynt- och medaljsamlingen i Roggebiblioteket till Kungl. Myntkabinettet i Stockholm. Detta är en samling som tidigare tillhört Strängnäs Stifts- och Läroverk. Samlingen uppkom 1822 genom en myntgåva från kaptenen Bernhard Berndes (1750-1826). Många nya gåvor från olika personer fortsatte att strömma in under 1800-talet. Bland givarna kan tex nämnas Gustaf Hyeckert, Bernhard von Beskow, A.W. Stiernstedt, J.O. Pontén och Emil Göransson. Till samlingen skänktes 1846 även Götiska förbundets samling. Under 1900-talet skedde knappt några gåvor eller förvärv.

År 1937 publicerade Bengt Thordeman en artikel om "Nordens offentliga myntsamlingar" i *Nordisk Numismatisk Årsskrift*. Där berättade han bl a om samlingen i Strängnäs: "över 10.000 nummer, varav c:a 8.500 mynt och medaljer, c:a 2.000 polletter, några 10-tal sedlar samt några hundra sigill. Ett numismatiskt bibliotek finnes på omkr. 300 volymer".

Åren 1959-61 inträffade det första tillgreppet med stor fördelning som följd. Då stals 99,9% av alla svenska mynt. Möjligen försvann då också utländska guldmynt och större silvermynt. Tjuvarna var en anställd arkivarbetare samt en bagare från Strängnäs. Det andra inbrottet skedde 17-19 oktober 1997. I skydd av mörkret reste tjuvar en stege mot ett fönster på Roggebibliotekets tredje våning. Lättmetallstegen hade målats röd för att inte väcka uppmärksamhet mot bibliotekets tegelfasad. Väl inne i huset kunde tjuvarna ta ett antal svenska medaljer. Boksamlingen i samma rum rördes inte alls.

Under 1999 började Kungliga

Biblioteket föra diskussioner med Kungl. Myntkabinettet om samlingsens framtid. Detta skedde efter det att stulna mynt ur samlingen fanns med på en auktion hos Sotheby i London. En direkt begäran om flytt av samlingen till Stockholm kom i februari 2000. Under två hektiska dagar nedpackades allt. Första intrycket är att pollettsamlingen är intakt. Många för oss helt okända polletter har kommit fram. Medaljsamlingen är fortfarande mycket fin. Tjuvarna har missat en hel del, bl a stora silvermedaljer från vår stormaktstid och många silvermedaljer från Gustav III:s regering. Den utländska samlingen är tämligen medelmåttig och saknar helt högre valörer, som tydligen också försvunnit under stölderna. De romerska bronsmynten är hårt angripna av korrosion.

Samlingens framtid är fortfarande i februari oviss, men bäst vore att den överlämnas till Kungl. Myntkabinettet. Om man sedan i en framtid vill skapa ett museum i Strängnäs med säkra montrar, bör delar av samlingen kunna resa tillbaka igen. Under-teknad avser att återkomma i SNT med artiklar om föremål ur Strängnässamlingen.

Ian Wiséhn

Mynt till "Järnpojken"

Stockholms minsta offentliga skulptur är endast ca 2 dm hög, bänken medräknad. Den finns i Bollhustäppan bakom Finska kyrkan i Gamla Stan.

"Järnpojken" av Liss Eriksson restes 1967. Människan har i denna skulptur skildrats ensam. Dagens besökare ger mynt till "Järnpojken", vilka läggs på bänken runt honom. Mynten är både svenska och utländska. Han blir också klappad på huvudet, som har blivit blanknött. På vintern förses han med en halsduk, som då och då byts ut mot en ny. På bilden syns han i röd halsduk men i skrivande stund är den blå med gula tofsar.

IH

Foto: Jan-Eve Olsson.

Litteratur

Béatrice Glase och Gösta Glase: Gamla Stan med Slottet och Riddarholmen. Uddevalla 1993.

Nya mynt

Österrikes frimärken 150 år hyllas med mynt

Den 17 februari 2000 utgav Österrikes nationalbank ett nytt mynt i valören 20 schilling. Myntet ägnas de österrikiska frimärkenas 150-årsjubileum. Frånsidan domineras av ett frimärke som utgavs 1850. Frimärket visar Österrikes kejsarliga och kungliga vapen, texten "KKPOST-STEMPEL" samt valören "9 KREUZER". Omskriften lyder "150 JAHRE ÖSTERREICHISCHE BRIEFMARKE 1850-2000".

Myntet är gjort av 920/1000 koppar, 60/1000 aluminium och 20/1000 nickel. Vikten är 8 gram och diametern är 27,7 mm.

IW

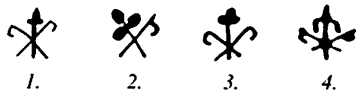

Nytt om böcker – recensioner

Hans-Jürgen Ulonska: Ein Dukat für König Gustav II Adolph von 1632 aus Hamburg? (Geldgeschichtliche Nachrichten 192, juli 1999 s. 210-212).

HANS-JÜRGEN ULONSKA hör till de tyska numismatiker som intresserar sig speciellt för de svenska besittningsmynten. Till fromma för forskningen har han och hans kollegor granskat och ifrågasatt många av de gängse attribueringar som vidhäftar svenskpräglingen. Detta har lett till att myntorterna för ett antal av dem har reviderats (se bl.a. SNT 1990:4-5, 1992:1 och 1992:6; ytterligare artiklar nämns av undertecknad i SNT 1996:5).

I julinumret förra året av tidskriften *Geldgeschichtliche Nachrichten* har Ulonska tagit sig an en dukat, som A.W. Stiernstedt attribuerade till Stettin (NM V, 1878 s. 44). Han baserade detta antagande på en tysk 1600-talsuppgift om att Gustav II Adolf låtit mynta i staden. I vägledningen till Kungl. Myntkabinetts besittningsmyntsutställning, utkommen 1959, konstaterar dock N.L. Rasmusson att dukaten "utan bärande skäl" förts till Stettin (s. 57). Mot bakgrund av detta ifrågasättande har den sedan dess upptagits bland "ovissa myntorter" i båda upplagorna av Sveriges besittningsmynt (Ahlström et al.).

På grundval av det myntmästarmärke som enligt Ulonskas uppfattning återfinns på myntet (fig. 1), har han utfört en undersökning av samtida präglingsmärken, som av Rasmusson betecknades såsom en av kombination av "glödghakar med en hillebard", karakteriserar Ulonska som "ein stehendes Kleeblatt mit zwei darüber kreuzweise gelegten Zainhaken" (= ett stående klöverblad med två däröver korsvis lagda glödghakar). Han konstaterar vidare att han funnit dylika märken dels på präglings från Hamburg, dels på talrar från Strasbourg. Även myntmästaren i Reval, Fredrich Ulmer (1625-27) begagnade sig av ett liknande tecken. Det sistnämnda anser dock Ulonska avvika för mycket från dukatens märke. Slutsatsen blir att det tecken som brukats av myntmästaren i Hamburg, Matthias Freude, överensstämmer mest med det som återfinns på den gåtfulla dukaten. Följaktligen vill Ulonska omattribuera myntet dit – låt vara med ett frägeltecken, som ju också återfinnes i artikelns titel.

Ulonskas slutsats måste emellertid ifrågasättas på flera grunder. Matthias Freude, som i så fall skall ha präglat dessa mynt, svor eden inför tillträdet av sin befattning i Hamburg först den 14/12 1635 (ej 14/12 1636, som Ulonska anger). Det visar sig – vilket ej noterats av Ulonska – att Freude mellan åren 1629-35 varit verksam i Rostock (se W. Hanneman: *Die Münzmeister der Stadt Rostock, Lüneburg* 1974 s. 26). Dessförinnan skall han ha verkat under fem år i Holstein. Det tecken han brukade i Rostock (fig. 2) skiljer sig dessutom från det som återfinns på mynten från Hamburg (fig. 3). Man kan för övrigt ifrågasätta den extremt långa ämbetsperiod som författaren av standardverket om Hamburgs mynt, O.C. Gaedechens, anger för Freude: 1636-68! En son till Matthias Freude, Johann F., skall nämligen ha varit verksam i Rostock 1661-70. Han använde sig av faderns senare myntmästarmärke (Hanneman s. 29).

Matthias F. skulle således ha börjat sin myntmästarkarriär redan 1624 i Holstein och dessförinnan hunnit med sin gesälltid. Frågan är om vi inte har att göra med två Matthias Freude – far och son – i Hamburg. Johann F. skulle således rimligen vara son till en Matthias d.y. Frågan är dock endast av akademiskt intresse när vi skall avgöra var 1632 års dukat är präglad. Som vi ovan har sett, så faller attribueringen till Hamburg redan på det faktum att Matthias Freude ju just detta år var verksam i Rostock.

Den andra invändningen som kan riktas mot Ulonskas teori är hans uppfattning om utseendet på det myntmästarmärke som återfinns på 1632 års dukat. I *Münzen und Medaillen AG:s* katalog nr 80 (Nordins samling, auktion i Basel 31/10 1994) finns ett exemplar av ifrågasatt mynt med (lot 8). Myntmästarmärket avbildas där såsom i fig. 4, dvs en vertikalt ställd tvåhakig glödghake, överkorsad av två enhakiga glödghakar. I *Leu Numismatik*s katalog nr 75 (auktion i Zürich 25-27/10 1999) finns ytterligare ett exemplar av myntet representerat. I den kommenterande katalogtexten avslutar sig författaren till den sistnämnda uppfattningen om myntmästarmärkets utseende. Han ifrågasätter också, i likhet med 1994 års katalogförfattare, om inte dukaten präglats senare än 1632.

Båda stöder sig därvidlag på det faktum att en betydligt senare prägling, dubbeldukaten 1646 med drottning Kristinas framvända porträtt, ju till utförandet är en direkt kopia. Även detta mynt, vars ursprungliga attribuering till Riga ifrågasattes av Rasmusson, har via ett mellanspel i Erfurt nu förts till de hemlösa präglingsarnas skara.

Ulonska har givetvis uppmärksammat dessa åsiktsskillnader (not 8), men vidhåller sin egen uppfattning. Såsom stöd för att dukaten präglats under Gustav II Adolfs livstid anför han att kungen framställs utan lagerkrans på huvudet. Mot detta invänder i sin tur Leu-katalogens författare att kungen ju omgärdas av två kraftformigt ställda palm- och lagerkvisar, vilket likväl skulle indikera att det rör sig om en postum prägling.

Vi kan således konstatera, att frågorna om dukatens myntort och präglingstid fortfarande är långtifrån lösta. Det är dock positivt att diskussionen och forskningsansträngningarna fortgår. Kanske någon av SNT:s läsare har idéer att tillföra debatten?

Bengt Hemmingsson

Morten Eske Mortensen: Roman Coin Price Yearbook 1996/97 – Republican. London 1999. 374 s. Pris SEK 640 inkl. frakt. Pg 83 72 90-6 (Auksjonssekskapet, c/o Grellers Forlagsekspedition, Köpenhamn).

SÅSOM TITELN VISAR är detta en prislista över försålda romerska mynt på mer än tvåhundra auktioner över hela världen åren 1995 och 1996. Så många som 9.000 myntpriser har förtecknats. Boken börjar med ett register över de auktionsfirmor som är aktuella i detta fall och slutar med en förteckning över de auktionskataloger som ligger som underlag för uppgifterna. Däremellan har vi den egentliga prislistan med början på sid. 83. Den är ordnad i tidsföljd (280-17 f. Kr.) med myntbeskrivningar, kondition och kvalitet, auktionsfirmor med utropspriser och försäljningspriser omräknade i USA-dollar samt datum för försäljningen.

Boken utgör helt enkelt en sammanställning av auktionspriser på romerska mynt, men man förstår att här har nedlagts väldigt mycket arbete på att göra den. Det är oenkligen en katalog som torde underlätta för såväl samlare som auktionsföretagare att lättare få en uppfattning om det kommersiella värdet på dessa mynt på den internationella marknaden. Ja även för museer, som många gånger har till uppgift att göra en uppskattning av värdet inför t.ex. inlösen av fynd. Den är inbunden, med gul text på grönt omslag, med bra papperskvalitet och håller med all säkerhet många bläddringar i den.

För närmare information om boken går det att e-posta till: mem@image.dk.

MGL

LARS GULLIN 1928 - 1976

förste svenske manlige jazzmusiker på medalj

I samband med jazzmedaljutställningen 29/1-2/4 2000 utger Kungl. Myntkabinettet en medalj över Lars Gullin. Den är modellerad av Thomas Qvarsebo, Stockholm, och slås av Myntverket i Eskilstuna i silver (endast som prisedalj) och brons.

Åtsida: LARS GULLIN [] 1928 1976 medsols längs kanten. Bröstbild i halvprofil vänd åt höger, spelande barytonsaxofon och iförd krage och slips, till h. under handen konstnärssignaturen TQ.

Frånsida: Knuttimring med knutarna åt vänster, t.h. på två timmerbjälkar SVENSK/JAZZLYRIKER, anspelade på Gullins kärlek till den svenska landsbygden och naturen.

Medaljen, som är 60 mm i diameter, kan beställas i *brons* under utställningstiden enligt nedan.

Vid avhämtning på KMK, Slottsbacken 6, Stockholm: 275 kr/st inkl. moms

Sänd med rek. postförsändelse: 325 kr/st inkl. moms

För att beställningen ska effektueras måste **betalning finnas tillgänglig** på Torbjörn Sundquists postgiro nr 2 12 40-7 **senast fredag 7 april 2000**. Upplagans storlek bestäms av antalet beställningar. Leverans senast 31 maj 2000.

Torbjörn Sundquist

BÖCKER OCH MYNT

Köpes och säljes!

- Lista på numismatisk litteratur kan erhållas.

Besök efter överenskommelse

BOK & ANTIK AB

Box 6078, 187 06 Täby.
08-510 128 18

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(*uppgiv samlarområde*)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69

Strandbergs Mynt

&
Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 8C, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

AUKTION 334, 16 APRIL 2000

Gustav Vasa, ½ mark 1558 Åbo RRRR, (jämför SM 227.)

Endast två exemplar kända, KMK och detta ex.

Karl XI, 1 daler SM 1660 RR (plåtmynt) samt andra mynt och sedlar.

Om du inte ännu erhåller vår tidskrift som innehåller också auktionskatalogen, kan den beställas mot 50 Skr.

Vänligen kontakta direkt auktionsförrättaren Hannu Männistö,

Telefon +358-9-662281, mobil 050-5881105, fax +358-9-62280204

Föreningens adress:

NUMISMATISKA FÖRENINGEN I FINLAND r.f.
UNIONSGATAN 6 A 23
00130 HELSINGFORS
FINLAND

**KÖPER
SÄLJER
VÄRDERAR**

**Kvalitetsauktioner
två gånger per år**

**B. AHLSTRÖM
MYNTHANDEL AB**

Normalmstorg 1, Itr.

Box 7662 103 94 STOCKHOLM

TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

Auktioner

April:

7-8 Chicago, Ponterio
15-16 Stockholm, B. Ahlström mynthandel
17-19 Bussum, L. Schulman
26-29 Frankfurt, Peus

Maj:

3-6 München, Hirsch
10 Zürich, Hess-Divo
22-23 München, Lanz
25-26 London, Spink and son

Juni:

3 Long Beach, Ponterio
10 Bruxelles, Elsen sa
14-15 Basel, Münzen und Medaillen AG

Mässor

April:

29-30 Valkenburos, Paper money 2000,
Maastricht

Juni:

4-7 49th IAPN General Assembly
in Chicago

INTERNATIONELLA AUKTIONER

**FORTLÖPANDE INLÄMNING
TILL VÅRA 3 ÅRLIGA AUKTIONER**

*Du som förut lämnat objekt till oss:
Kom gärna med mer!*

*Du som hittills inte lämnat något:
pröva oss!*

Dina objekt bjuds ut till vår **världsomspännande kundkrets**, som är intresserad av såväl **MYNT** som frimärken, brev, häften, vykort, handskriften och aktiebrev mm.

Du kan alltid vara säker på att få **högsta möjliga priser** för Ditt material. Din **trygghet** är att vi har **80-årig erfarenhet** och finner glädje i att hjälpa våra kunder till maximalt resultat.

Dödsbon och advokater anlitar ofta oss.

GRATIS RÅDGIVNING!

Ring gärna!

08-678 19 20

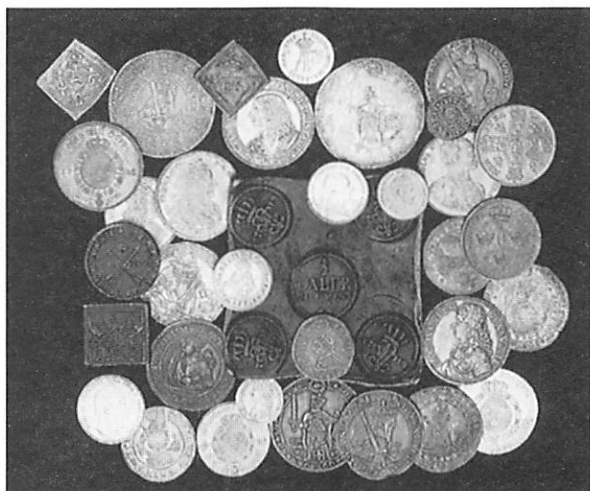
FAX 08-678 19 39

MYNTKOMPANIET

**Kornhamnstorg 6
111 27 STOCKHOLM**

Karl Gustafs samling av svenska mynt

Försäljes på auktion i London
torsdag och fredag 25-26 maj, 2000

- En stor samling, skapad under 40 år och omfattande över 1800 mynt från 900-talet till 1900-talet
- Består huvudsakligen av silvermynt, rik på typer och varianter, många i utsökt kvalitet
- Många mynt är köpta privat och utbjuds nu för första gången på många decennier
- Din möjlighet att förvärva svenska "upptäcktsmynt", varianter och "nyckelår", varav en del är av allra största sällsynthet
- En av de viktigaste samlingarna av svenska mynt som utbjudits på en auktion under många decennier

Telephone:

+44 (0)20 7563 4053

E-Mail: rbishop@spinkandson.com

69 Southampton Row

Bloomsbury, London WC1B 4ET

Telephone +44 (0)20 7563 4000

Fax: +44 (0)20 7563 4006

E-Mail: info@spinkandson.com

Web Site: www.spink-online.com

SPINK

FOUNDED 1666

COINS BANKNOTES MEDALS STAMPS

A MEMBER OF THE CHRISTIE'S GROUP

1:a.. 2:a.. 3:e..... såld!

Auktionera själv på nätet. Gratis.

På www.bamba.nu finns flera tusen vykort, frimärken och mynt av hög kvalitet till försäljning. På bamba.nu ordnar du **din egen auktion**.

Det är **gratis** att bjuda och att lägga ut en vara på auktion. För närvarande betalar du som säljare inte ens provision.

Det hela är **enkelt** – via din web-läsare registrerar du dig och bjuder eller startar egna auktioner.

Auktionen följer du via webben och automatiska mail.

När auktionen är slut får säljaren och vinnaren ett e-mail om resultatet och skickar sedan vara och betalning.

Enkelt, roligt och spännande.

Välkommen att känna auktionsspänningen redan idag.

/Bambapersonalen

www.bamba.nu

